

Magyarország olvas

Helyzetjelentés és vízió a hazai könyvpiacról

az Open Books könyvkiadó vitairata

Bevezető

Abban a reményben, hogy a kormányváltás a hazai kultúrát és így a könyvszakmát is érdemben érinteni fogja, az Open Books üzleti szereplőként és egyben elkötelezett szellemi műhelyként tárja e javaslatcsomagot a szakma, a nyilvánosság és a döntéshozók elé.

A magyar könyvpiac válaszut elé érkezett. Bár az iparág bevételei az infláció miatt hivatalosan növekedtek, a valós eladott és nyomott példányszámok mélypontra zuhantak. A szélsőséges piaci koncentráció (terjesztői-kiadói duopólium), a piaci és a szabályozói akarat összekeveredése, a digitális könyveket sújtó 27%-os áfa, az elhibázott kötött könyvár-törvény, valamint az olvasási hajlandóság romló tendenciái mára a hazai szellemi ökoszisztéma és a gazdasági versenyképesség alapjait veszélyeztetik.

A diagnózis rávilágít, hogy a hazai könyvpiac legfőbb strukturális feszültségét a példátlan mértékű vertikális integráció és a torz állami szerepvállalás okozza. Javaslatcsomagunk legsürgetőbb prioritása ezen állapot orvoslása: a könyvpiac különböző szegmensein belüli vertikális összefonódás és monopolhelyzet felszámolása, valamint a valós, egészséges piaci viszonyok azonnali visszaállítása. A Libri-Bookline korábbi fúziója, majd a cégcsoporton belül a könyvkereskedelmi és kiadói láb közötti verseny felszámolása és az, hogy az így erőfölénybe került cégcsoportot végül a Mathias Corvinus Collegium (MCC) felvásárolta, olyan helyzetet teremtett, amelyben a korábbi üzleti alapú monopólium politikai és ideológiai centralizációval ötvöződött. A piacvezető terjesztő-kiadó az állami szabályozó akaratával megtámogatva egy rendszerszinten összeférhetetlen helyzetet teremtett, amely a polchelyekért folytatott verseny torzulásához és a független könyvkiadók kiszolgáltatottságához vezetett.

Az Open Books *Magyarország olvas* című vitairata nem csupán diagnózist ad, hanem egy átfogó, adatalapú, nemzetközi jó gyakorlatokra épülő csomagot is letesz az asztalra, amelynek célja egy ellenálló, sokszínű és innovatív piac felépítése 2030-ra. Meggyőződésünk, hogy a tiszta piaci verseny helyreállításához elengedhetetlen az állami szerepvállalás újradefiniálása: a nagy piaci szereplők versenyfelügyelete, vagy legalább a kereskedelmi és kiadói funkciók törvényileg garantált szétválasztása. A dokumentum hangsúlyozza, hogy a fair verseny megteremtéséhez a jelenlegi kötött könyvár-törvény vagy finomhangolásra szorul, vagy akár annak teljes kivezetése is indokolt lehet.

A digitális innovációt mesterségesen gátló, 27%-os büntetőadó helyett az uniós irányelvekkel harmonizáló 5%-os, hosszú távon pedig a teljes könyvpiacot élénkítő 0%-os áfakulcs bevezetését szorgalmazzuk. A hazai irodalom és szellemi műhelyek fejlődése elképzelhetetlen a normatív állami mecénatúra és egy transzparens könyvtárellátási rendszer nélkül. A javaslatcsomag a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) depolitizált, teljesítményalapú reformja mellett a közkönyvtári és iskolai beszerzési keretek radikális, inflációkövető emelését és kötelező hazai kvótákhoz kötését indítványozza. A magyar könyvek külföldi terjesztését egy új, értékalapú intézményi rendszer felállításával és célzott fordítástámogatási alapokkal lehet professzionalizálni.

Az iparági kereteken túl a javaslat egy átfogó, oktatási és kulturális tárcákon átívelő Országos Olvasásfejlesztési Stratégiát is felvázol. Emellett az oktatásban elodázhatatlan a Nemzeti Alaptanterv (NAT) irodalmi kánonjának modernizálása, a kortárs művek és a képességfejlesztő kiadványok erőteljesebb beemelésével. A területi esélyegyenlőséget a „Magyarország Olvas” program keretében a vidéki független könyvesboltok és mozgókönyvtárak támogatásával, a digitális felzárkózást egy dedikált „Hangzó Kultúra” hangoskönyv-gyártási alap létrehozásával, a szellemi tulajdont pedig a mesterséges intelligencia (AI) etikus és szigorú szabályozásával kell megvédeni.

A széles körű javaslatcsomag gyakorlati megvalósításának és a piac tisztulásának legfőbb garanciája egy új Könyvszakmai Kamara létrehozása. Ennek alternatívája lehet a jelenlegi szakmai szervezet, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének teljes megújulása, a torz piaci struktúráktól való megszabadítása, valamint egy, a mindenkori kormányzat és a független műhelyek részvételével működő Állandó Könyvstratégiai Kerekasztal felállítása.

Ez a dokumentum rávilágít a könyvszakma válságának komplexitására és arra, hogy a kialakult helyzet egy-egy elemének megváltoztatása önmagában nem elégséges. Emellett víziót is kínál a döntéshozók számára: a kultúra finanszírozása és az olvasóvá nevelés nem kegy, hanem az egyik legbiztosabban megtérülő nemzetgazdasági befektetés. Megfelelő szabályozással és széles körű szakmai párbeszédre alapuló stratégiai lépésekkel Magyarország a régió innovatív és sokszínű szellemi központjává válhat.

I. Diagnózis: A magyar könyvpiac jelenlegi helyzete

1. Összefoglaló

A szektor ellenállóképessége az elmúlt évek válságai (COVID, papírhiány, infláció) alatt bizonyított, az állami szerepvállalás a szélsőséges piaci koncentráció kialakításában, a forráshiány, valamint az olvasási hajlandóság csökkenése ma már azonnali strukturális beavatkozást igényel. A könyvpiac kiegyensúlyozottsága ugyanis gazdasági és kulturális szempontból is nemzetstratégiai kulcskérdés. A kiadói ökoszisztéma egyfelől közvetlen munkahelyeket, stabil adóbevételt és exportképes szellemi terméket állít elő; másfelől az olvasói kultúra fenntartása olyan társadalmi alpinfrastruktúra, amelynek hiánya hosszú távon többek között a munkaerő versenyképességének romlásában, a kritikai gondolkodás visszaszorulásában és a demokratikus nyilvánosság minőségének romlásában mutatkozik meg. A könyvkiadás ráadásul a magyar nyelvű

kultúra egyik legfontosabb vivőanyaga: ha a hazai piac az egyenlőtlen feltételek miatt nem képes eltartani a minőségi magyar irodalmat és fordításirodalmat, vagy épp a valódi hozzáadott értéket képviselő ismeretterjesztő műveket, az a magyar szellemi örökség fokozatos láthatatlanná válását jelenti.

2. Makrogazdasági adatok és piaci trendek (2020–2026)

Ez a pont a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (MKKE) és a KSH adataira, valamint saját becsléseinkre támaszkodva mutatja be a piacot, a kiadott címek számát és a forgalom alakulását. Az adatok rámutatnak, hogy bár a bevételek a magas infláció miatt nőttek, az eladott példányszámok és az egy főre jutó könyvvásárlás csökkenő tendenciát mutat, ami aggasztó az iparág jövőjére nézve.

Nominális növekedés, reálértékű csökkenés

A magyar könyvpiac az elmúlt években megtévesztő képet mutatott a makroadatokat felületesen vizsgálók számára. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (MKKE) hivatalos statisztikái alapján a szabadforgalmú (nem tankönyv) könyvpiac becsült forgalma 2023-ban 64,2 milliárd forint, míg 2024-ben 68,7 milliárd forint volt fogyasztói áron. Ez 2023-ban 8%-os, 2024-ben pedig további 7%-os nominális növekedést jelentett az előző évekhez képest. Ha azonban a makrogazdasági környezetet – különösen a 2023-as, kiugróan magas (17–18%-os) inflációt és a könyvárak emiatt kikényszerített, egyes szegmensekben akár 50%-os drágulását – is figyelembe vesszük, a diagnózis egyértelmű: a piac reálértéken zsugorodik. Ugyan az MKKE közlése alapján 2023-ban mindössze 10%-kal nőtt a könyvek fogyasztói ára ([MKKE, 2024](#)), ez az adat azonban feltehetően torzít, tekintettel arra, hogy a számítási metodológia átlagolja az újonnan megjelenő könyveket és a már piacon lévő, de még az inflációs hatásra nem reagáló könyveket. Ismereteink szerint az átlagos 3500-4000 Ft-os színtről 5500-6000 Ft-ra emelkedett a könyvár az elmúlt 3 évben, vagyis az új könyvek esetében közel 50%-os lehetett a valós növekedés.

A volumen fokozatos esése

A bevételek felszíni növekedését tehát döntően az áremelkedések fűtötték, miközben a tranzakciószám és az eladott volumen (amely az olvasási kedv és a vásárlóerő valódi indikátora) aggasztó csökkenést mutat. A KSH és az MKKE összesített adatai rávilágítanak a trendre:

- Eladott példányszámok: Már a 2023-as évben is 8–10%-kal zuhant az eladott könyvek száma az előző évhez képest, ami a vásárlóerő fokozatos csökkenésének következménye.
- Nyomott példányok: Bár a kiadott címek száma látszólag stabil maradt (évi 15 800 feletti címszám), a KSH adatai szerint a címenként nyomott példányszámok folyamatosan csökkennek. A piac a 2000-es évek végi 42–45 milliós csúcsokról, illetve a 2021-es 39 milliós példányszámról zuhant be a jelenlegi 31–35 milliós sávba, ami kíméletlenül mutatja a hazai olvasó- és vásárlóbázis szűkülését a stabilnak tűnő címszámok ellenére.

- Átlagos példányszám: Az egy címre jutó átlagos példányszám mélypontra, 2172 darabra zsugorodott napjainkra.

Szerkezeti sebezhetőség és európai kontextus

Ezek a számok a magyar könyvkiadás legsúlyosabb strukturális problémáját igazolják: az iparág egy magas címszámú, alacsony átlagpéldányszámú túlélési modellbe kényszerült. Bár ez a struktúra egyelőre fenntartja a bibliodiverzitást (a sokszínű kínálatot), gazdaságilag rendkívül fenntarthatatlan, hiszen a kiadói kockázatmegosztás a minőség romlásához, a szerkesztői és nyomdai költségek finanszírozhatatlanságához vezet.

A Federation of European Publishers (FEP) éves jelentései rávilágítanak, hogy a példányszámok csökkenése a megváltozott tartalomfogyasztási szokások miatt összeurópai trend, azonban a hazai helyzet speciális. Míg például a francia vagy a cseh piacon a könyvkiadást a válságévekben célzott állami papírtámogatások és a könyvtári beszerzések garantált szinten tartása védte meg az ársokktól, Magyarországon az extrém papírnövekedés és a magas infláció kombinációja minden tompítás nélkül, közvetlenül a kiadókat és a vásárlókat sújtotta.

Projekció és szakmai konklúzió (2025–2026)

A 2024 őszén bevezetett kötött könyvár-törvény hatásai érdemben a 2025–2026-os számokban fognak először megmutatkozni. A nyomtatott könyvek jellegének minőségi elemzésére ez a dolgozat nem vállalkozik, és a piaci logika itt is inkább az intellektuális színvonal romlását implikálja, az adatokból azonban e nélkül is világosan látszik: az egy főre jutó könyvvásárlás és így az új szellemi tartalomhoz való hozzáférés visszaesése pusztán piaci eszközökkel (további áremeléssel vagy akciózással) már nem fordítható vissza. Ameddig a felelős kormányzat és a szakma egy átfogó keresletélénkítő és olvasásnépszerűsítő stratégiát nem alkot, a fenti trendek folytatódni fognak, ami a minőségi könyvkiadás fokozatos sorvadásához és így a magyar nyelvű kultúra elszegényedéséhez, a társadalom intellektuális és kritikai alapkompenciáinak romlásához, végső soron pedig hazánk gazdasági versenyképességének meggyengüléséhez is vezethet.

3. Piaci koncentráció és az állami szerepvállalás újradefiniálása

A fejezet a terjesztői és kiadói piac összefonódását elemzi tényszerűen (vertikális integráció), különös tekintettel az elmúlt évek tulajdonosi változásaira. Bemutatja, hogy az egészséges verseny fenntartásához miért elengedhetetlen a könyvkiadók függetlenségének biztosítása. Összehasonlítási alapként az Európai Bizottság versenypiacra vonatkozó irányelveit és a hasonló méretű piacok koncentrációs mutatóit használjuk.

Vertikális integráció és a hazai duopol piac

A hazai könyvpiac legmeghatározóbb strukturális változása az elmúlt években a példátlan mértékű piaci koncentráció, a vertikális integráció, valamint a szabályozó állam szélsőséges szerepvállalása volt. Ezek a folyamatok a verseny torzulásához vezettek. A könyvkiadás, a nagykereskedelem

(terjesztés), a kiskereskedelem (könyvesbolthálózatok) és az online kereskedelem mára nagyrészt ugyanazon tulajdonosi körök kezében összpontosulnak. Ennek legszembetűnőbb példája a piacvezető Libri Csoport 2023-as tulajdonosváltása, amellyel a Mathias Corvinus Collegium (MCC) közel 100%-os tulajdonrészt szerezve a hazai könyvkereskedelmi és könyvkiadói piac egyeduralgódójává vált ([24.hu](#)). A strukturálisan azonos üzleti szerkezetű (bolthálózat, online áruház, könyvkiadói csoport), ám léptékét tekintve jóval kisebb Líra csoporttal kiegészülve ez egy olyan duopol (kétpólusú) piacot hozott létre, ahol a független kiadók kiszolgáltatottsága extrém méreteket öltött. Ráadásul a két cég által közösen tulajdonolt Ekönyv Magyarország Kft-n keresztül a teljes magyar e-könyv piac jelentős része is egy kézben koncentrálódik. A súlyos versenyjogi aggályokat felvető vertikális integrációból fakadó rendszerszintű összeférhetlenség egyértelmű: a Libri piacvezető terjesztőként a fizikai könyvesboltok és az online értékesítési felületek meghatározó része felett diszponál, egyúttal a független műhelyek legnagyobb konkurens kiadója is. Márpedig ez óhatatlanul a polchelyekért, a kiemelt marketingfelületekért és a létfontosságú vásárlói adatokért folytatott verseny súlyos torzulásához vezet. Ez tisztességtelen versenyelőnyhöz juttatja a terjesztő saját érdekeltségű kiadványait, lényegében ellehetetlenítve a tiszta, szabadpiaci versenyt.

A jelenlegi torz piaci szerkezet nem egyetlen pillanat műve, hanem egy évtizedes, érdemi szabályozói kontroll nélkül hagyott akvizíciós sorozat eredménye. A folyamat a hazai piac két legnagyobb, egyenként is domináns kereskedelmi szereplője – az offline hálózatokat uraló Libri és az e-kereskedelemben piacvezető Bookline – 2013-as összeolvadásával vette kezdetét ([Portfolio, 2013](#)), majd az Alexandra bolthálózat 2017-es csődjével folytatódott, amelynek a sok károsult mellett két haszonélvezője a Libri és a Líra bolthálózat volt. Ezzel párhuzamosan 2011-től kezdte felépíteni a Libri a kereskedelmet támogató könyvkiadói csoportját, és mára többek között a Jelenkor, a Helikon, a Kolibri, a Park, és az Édesvíz kiadókat integrálta a portfóliójába. A kiadói csoport jó ideig önálló üzletágként működött, amelynek kontrollját a Libri kereskedelmi ágától független, kiadói szakemberekből álló kisebbségi tulajdonosok gyakorolták. Ez a helyzet szűnt meg 2020-ban, elsősorban az Open Books stratégiai tulajdona és a többi kisebbségi tulajdonos kivásárlásával, amellyel egy időben az állami szabályozó képében tetszelgő MCC a teljes Libri Csoportban előbb kisebbségi, majd 2023-ra közel 100%-os tulajdonossá vált. Ezzel létrejött egy olyan vertikális és horizontális monopólium, amely a könyv életútjának minden fázisát uralja a kézirattól a vásárló kosaráig, mindezt megspékelve a szabályozói akarattal.

A korábban tisztán üzleti alapú gazdasági erőfölény mellett ekkor megjelent a politikai és ideológiai elnyomás. A tulajdonosváltás a hazai könyvszakma modern történetének legnagyobb bizalmi krízisét idézte elő: a tartalomkínálat azonnali, jogszabályokra hivatkozó politikai szűrése (az ún. könyvfóliázások), a hazai kortárs irodalom legjelentősebb alkotóinak nyilvános elhatárolódása, valamint a piac legfontosabb elismerésének számító Libri Irodalmi Díj [átalakítása](#) minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy a magyar könyvpiac függetlensége a jelenlegi monopolizált terjesztői struktúrában nem garantálható. Súlyos szakmai és etikai probléma, hogy a magyar piacfelügyelet, a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) – a szakma és a gazdasági elemzők véleménye szerint feltételezhetően a politikai érintettség miatt – a kezdetektől fogva asszisztált

ehhez a folyamathoz, érdemi antitröszt-vizsgálat és beavatkozás nélkül – három munkanap alatt – hagyta jóvá a fúziókat ([Mfor.hu, 2023](https://mfor.hu)).

A nemzetközi könyvpiaci jó gyakorlatok ezzel szöges ellentétben állnak. Amikor az Egyesült Államokban a két óriás, a Penguin Random House és a Simon & Schuster fuzionálni próbált, az amerikai Igazságügyi minisztérium (DOJ) sikeres antitröszt-pert indított, és szövetségi bírői döntéssel blokkolta az összeolvadást, kimondva: a túlzott piaci koncentráció elfojtja a kulturális sokszínűséget, és letöri a szerzői jövedelmeket ([US Department of Justice, 2022](https://www.justice.gov)). A tisztességes magyarországi verseny helyreállításához és a piactisztuláshoz a túlzott piaci koncentráció megbontására van szükség. Az egészséges könyvpiac alapfeltétele a Libri-Bookline konglomerátum trösztellenes, strukturális felbontása (unbundling), vagy minimum a kereskedelmi és a kiadói funkciók szigorú, törvényileg garantált szétválasztása, amely biztosítja a független kiadók piaci alapú hozzáférését a terjesztéshez.

Az Európai Bizottság irányelvei és a versenyjogi kockázatok

A vertikális integráció – amikor a beszállító (kiadó) és a forgalmazó (könyvesbolt) egybeolvad – az Európai Unió versenyjogi fókuszában is szerepel. Az Európai Bizottság 2022-ben felülvizsgált „Vertikális megállapodásokra vonatkozó iránymutatása” (*Guidelines on Vertical Restraints, 2022/C 248/01*) egyértelműen rögzíti, hogy bár az értéklánc integrációja bizonyos esetekben növelheti a hatékonyságot, a 30%-os piaci részesedést meghaladó szereplők esetében a „kettős forgalmazás” (dual distribution) piactorzító hatású lehet ([Eur-Lex, EU Commission, 2022](https://eur-lex.europa.eu)). Különös kockázatot jelent a független partnerek üzleti titkainak (eladási adatok, forgási sebesség) egyoldalú megismerése és felhasználása a saját kiadói portfólió optimalizálására, valamint az árrés-prés (margin squeeze) alkalmazása, amely elsorvaszthatja a piac kisebb szereplőit.

Regionális párhuzam: Csehország

A piaci koncentráció nem kizárólag magyar jelenség, de a régiós példák rámutatnak a szabályozás és az állami ellensúlyok fontosságára. Csehországban az *Euromedia Group* dominanciája – például a Neoluxor bolthálózat korábbi bekebelezésével – és az *Albatros Media* térnyerése nagyon hasonló aggályokat vetett fel ([Publishing Perspectives, 2017](https://publishingperspectives.com)). Ott azonban az állam erős, évi több milliárd forintnak megfelelő normatív beszerzési kerettel bíró közkönyvtári hálózattal, valamint független kulturális támogatásokkal tompítja a koncentráció hatásait a kisebb kiadók felé ([Czechia 2026 Bidbook](https://czechia2026bidbook.com)). A nemzetközi tanulság világos: piaci garanciák nélkül a monopolizálódás a nem fősodorbeli, üzleti szempontból kockázatosabb irodalom kiszorulását, a verseny torzulását, piaci kiszolgáltatottságot eredményez.

A könyvkiadói műhelyek és a bibliodiverzitás védelme

Egy nemzet kulturális tőkéjének és szellemi versenyképességének egyik alappillére a *bibliodiverzitás*, vagyis a könyvkiadás sokszínűsége. Ezt a sokszínűséget hagyományosan a professzionális és értékvezérelt szellemi műhelyként működő könyvkiadók garantálják, amelyek hajlandók felvállalni az innovációt, a kísérletező kortárs irodalom és gyermekirodalom, a

minőségi ismeretterjesztő könyvek kiadását. A felelős kormányzatnak fel kell ismernie: a könyvpiac nem pusztán tiszta piaci logikájú kereskedelmi terep, hanem valóban stratégiai ágazat. Javaslatunk ezért egy olyan iparági kódex, garanciális szabályrendszer (pl. független és átlátható adatszolgáltatás a terjesztőktől, polchely-garanciák a hazai műhelyeknek), valamint a versenyhivatal (GVH) szigorított ágazati monitoringjának bevezetését szorgalmazza, amely megakadályozza a vertikális monopóliumok erőfölénnyel való visszaélését, biztosítva a hazai könyvkiadói műhelyek és rajtuk keresztül a szerzők érdekérvényesítését.

A bizományosi rendszer csapdája és az állami felelősségvállalás hiánya: Az Alexandra-csőd

A könyvkiadói műhelyek extrém kiszolgáltatottságának legfájdóbb, máig feldolgozatlan történelmi precedense a 2017-es Alexandra-csőd volt, amely kegyetlen élességgel világított rá a hazai terjesztői modell – az úgynevezett bizományosi rendszer – rendszerszintű és szabályozatlan kockázataira. A Matyi Dezső-féle könyvesbolthálózat (Könyvbazár Kft., Rainbow Üzletlánc Kft.) bedőlésekor becslések szerint közel 4 milliárd forintnyi – az olvasók által a boltokban már kifizetett – bevétel tűnt el a süllyesztőben ([Népszava, 2018](#)). Mivel a hazai piacon a kiadók a saját kockázataikra és költségeikre nyomtatják ki, majd adják át bizományba a könyveket a terjesztőknek, a hálózat csődje elsősorban nem a konkurens kereskedőket, hanem az értékteremtő könyvkiadókat büntette.

Kritikus állami és szakpolitikai mulasztás, hogy a kulturális kormányzat a válság mélypontján teljesen magára hagyta a szektort. Míg más stratégiai iparágakban az állam krízis esetén mentőcsomagokkal avatkozik be, a könyvpiac esetében semmilyen kárenyhítési alap, állami kompenzáció, vagy a bizományosi rendszert szigorító, a kiadókat védő jogszabályi korrekció nem született. Kisebb, független kiadók tucatjai mentek tönkre, vagy kényszerültek éveken át tartó, kilátástalan küzdelemre a pusztta túlélésért ([Infostart, 2017](#)). A magára hagyatottság érzését csak fokozta az igazságszolgáltatás kudarca: a több száz hazai kiadót tönkretévő, többmilliárdos eltűnt vagyron ügyében indult nyomozást az állami hatóságok nyolcévnyi huzavona után, 2024 végén vádemelés nélkül, csendben lezárták ([Telex, 2024](#)). Az állami beavatkozás hiánya nemcsak morálisan volt megsemmisítő a szakma számára, de ironikus módon épp ez a kezeletlen válság gyorsította fel a mai napig tartó piaci koncentrációt is: az Alexandra bedőlésével megüresedett bolthelyiségeket és piaci űrt a tőkeerős nagy hálózatok (Libri, Líra) vették át, végleg bebetonozva a jelenlegi duopol rendszert.

4. Demográfiai kihívások és a PISA-eredmények figyelmeztetése

A könyvpiac jövője az olvasókon múlik. Ez a pont a legfrissebb hazai és nemzetközi oktatási adatokat (PISA szövegértési kompetenciák, Eurostat kulturális fogyasztási felmérések) idézve mutatja be a fiatal generációk olvasási szokásainak radikális megváltozását. A diagnózis rögzíti: a könyvpiac problémája nem pusztán kereskedelmi, hanem súlyos nemzetstratégiai és versenyképességi kérdés, amely azonnali, rendszerszintű kormányzati beavatkozást követel.

A magyar könyvpiac jövője egyetlen kritikus tényezőn múlik: lesz-e, aki tíz vagy húsz év múlva képes és hajlandó komplex szövegeket elolvasni és megérteni. A 2023 decemberében publikált PISA 2022-es mérések drámai figyelmeztetést hordoznak az oktatás és a kultúra állapotáról. A tanulók mintegy 26%-a nem éri el a szövegértési alapszintet (2-es szint), azaz lényegében funkcionális analfabétának tekinthető, képtelen az alapvető információk önálló feldolgozására ([OECD PISA 2022](#)).

Ezt a demográfiai krízist támasztják alá az Eurostat 2024-ben közzétett kulturális fogyasztási felmérései is. Az adatokból kiderül, hogy bár az Európai Unió felnőtt lakosságának már csak szűk 53%-a olvas el legalább egy könyvet egy évben, a figyelemgazdaság (*attention economy*) és a képernyőidő dominanciája miatt a fiatal generációk körében a tartós, elmélyült olvasásra (*deep reading*) fordított idő (és ezáltal hosszabb távon a képesség maga) drasztikusan erodálódik a digitális, azonnali tartalomfogyasztás javára ([Eurostat, 2024](#)).

A könyvpiac zsugorodása nem pusztán egy iparág vagy a kereskedelem belügye. Az értő olvasás és a kritikai gondolkodás képességének elvesztése közvetlenül veszélyezteti Magyarország innovációs potenciálját és a jövőbeli, értékes munkaerőpiacot. Ennek felismerése és a trend megfordítása azonnali, az oktatási és kulturális tárcákon átívelő, rendszerszintű kormányzati beavatkozást követel.

II. Szabályozási környezet és állami szerepvállalás

1. A kötött könyvárrendszer (Fixed Book Price) első éveinek tapasztalatai és átalakítása

A jogalkotói szándék és a visszajára elsült valóság (2024–2026)

A 2024 októberében hatályba lépett magyar kötött könyvár-törvény ([A könyvek árkötöttségére vonatkozó rendelkezések](#)) - amely a megjelenéstől számított 365 napig 10%-ban maximalizálja az új könyvekre adható kiskereskedelmi kedvezményeket) a nyugat-európai (Loi Lang, Buchpreisbindung) modellek gyakorlatára hivatkozott. A jogalkotói szándék azonban feltehetően a piac befolyásolása volt: megakadályozni, hogy a Covid-időszak alatt az online árösszehasonlító oldalak (pl. Google Shopping) használatát rutinszerűen elsajátító vásárló folyamatosan a legolcsóbb alternatívát keresse, és ezáltal feltételezhetően burkoltan visszacsatornázza a forgalmat a domináns, fizikai bolthálózatba (a Librije). A valóságban ugyanis a törvény jelenlegi formájában – a hazai duopol kereskedelmi struktúrával párosulva – nem a piacot tisztította meg, hanem tovább növelte a kiskereskedelmi koncentrációt, bebetonozva a domináns terjesztők erőfölényét, miközben sem a kiadók, sem a szerzők, sem az olvasók nem nyertek semmit a szabályozói döntéssel.

A kettészakadt piac és az olvasói viselkedés változása

A törvény életbe lépésével a könyvpiac egy abszurd, kétsebességes modellbe kényszerült. Az egy évnél régebbi (*backlist*) címek esetében továbbra is megmaradt a kiadókat sújtó, értékcsökkentő és önpusztító árverseny, valamint a folyamatos online mélyakciózás. Ezzel szemben az új megjelenések – amelyek az elszabadult nyomdai és papírköltségek miatt eleve nagyon magas, gyakran 5-6 ezer forintos fogyasztói áron kerülnek a polcokra – most minden felületen ezen a magas áron fagytak be.

A szabályozás legnagyobb vesztesei a kisebb, független kiadók. A rutinos, árérzékeny magyar vásárló ugyanis, ha sehol sem kap érdemi kedvezményt a friss sikerkönyvre, nem a független kiadó saját (B2C) webshopjából fogja azt megrendelni – ahol a szállítási költség aránytalanul megnövelheti a kosárértéket, és a kisebb brand miatt a vásárlói bizalom is alacsonyabb –, hanem a kényelmesebb, ingyenes bolti átvételt kínáló hálózatoknál veszi meg. Ez a felállás a szerzőnek, a kiadóknak és a vásárlónak sem jó, az értékesítési csatornákat pedig drasztikusan a nagy kereskedelmi láncok felé tereli, amelyek lehetséges profitja ezáltal a rögzített ártól növekszik.

Likviditási csapda: A közvetlen értékesítés (B2C) ellehetetlenítése

A törvény legkínosabb szakmai tévedése, hogy figyelmen kívül hagyja a könyvkiadás finanszírozási logikáját. A piac logikájával teljesen ellentétes, hogy egy független műhely azokat a friss kiadványait, amelyekben az éppen aktuális, legnagyobb volumenű forgótökéje áll, nem tudja rugalmasan, kiemelt kedvezménnyel értékesíteni a saját olvasóközönségének. A szabályozás értelmében a kiadók a saját könyvbemutatóikon, az Ünnepi Könyvhéten, a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon, vagy a saját webshopjukban sem adhatnak 10%-nál nagyobb kedvezményt az új címekre. Ezzel az állam lényegében elvágta a tartalom-előállítókat a legfontosabb közösségépítő és likviditásjavító eszközöktől, tovább növelve a könyvesbolthálózatoknak való kiszolgáltatottságukat.

Európai jó gyakorlatok: A Loi Lang és a német-osztrák modell

A kötött könyvár nem eleve piacellenes anomália, hanem Európa kulturális nagyhatalmainak egyik védőhálója. A rendszer alfájának számító, 1981-ben bevezetett francia *Loi Lang* (amely maximum 5%-os kedvezményt enged) több mint négy évtizede bizonyítja, hogy a könyv nem pusztán árucikk, hanem kulturális alapérték. Ennek a szigorú állami védőhálóznak köszönhető, hogy Franciaország ma a világ legsűrűbb független könyvesbolt-hálózatával rendelkezik. A több mint 3300 önálló üzlet messze túlmutat a pusztán kereskedelmen: ezek a boltok a rétegirodalom, a minőségi tényirodalom és a kísérletező szerzők legfőbb bázisai, egyúttal a legfontosabb gátjai a multinacionális e-kereskedelmi monopóliumok (pl. Amazon) teljes térnyerésének (Forrás: [Syndicat de la Librairie Française](#) / [Ministère de la Culture: Chiffres clés, 2023](#)). Hasonlóan sikeres a német (*Buchpreisbindung*) és az osztrák modell is.

Miért jó ez a kiadóknak és az olvasóknak?

Ezek a fent említett törvények biztosítják a kiadók számára a létfontosságú keresztfinanszírozás lehetőségét. Mivel a bestsellereken és a sikerkönyveken garantált és kiszámítható a profit (hiszen például a kereskedők nem vihetik le az árat a forgalomnövelés érdekében), a kiadók ebből a stabil bevételből tudják finanszírozni a kockázatosabb, lassabban megtérülő kortárs, réteg- vagy tényirodalmat. A német könyvszakmai egyesület adatai szerint ez a rögzített árrés-rendszer évente mintegy 70–80 ezer új cím kiadását teszi fenntarthatóvá ([Börsenverein](#)). Emellett a rögzített ár megakadályozza, hogy a tőkeerős tech-óriások (mint az Amazon) vagy a nagy szupermarketek veszteségvezető stratégiával, dömpingárakkal csábítsák magukhoz a vásárlókat, tönkretéve ezzel a kiskereskedőket. Ezek a törvények a teljes könyves ökoszisztéma védelmére születtek. A rendszer alapja a szolidaritás: a kiadó garantálja az árrést és a tisztességes versenyt a boltoknak, cserébe a bolt polchelyet és láthatóságot ad a könyvnek.

Miben más a hazai szabályozás, és miért diszfunkcionális?

A magyar törvény három kritikus ponton tér el ezektől a sikeres nyugat-európai mintáktól, ami miatt a hazai kiadókat nem védi, hanem bünteti:

1. **A terjesztői árrés (nagykereskedelmi kedvezmény) szabályozatlansága:** Míg a német és francia rendszerekben – sokszor kamarai kódexekkel megerősítve – korlátozva van, hogy a nagy láncok milyen mértékű nagykereskedelmi kedvezményt zsarolhatnak ki a kiadóktól, a magyar törvény csak a *fogyasztói árat* rögzíti. Így itthon előállt az a torz helyzet, hogy a 10%-os maximum kedvezmény miatt a nagy kereskedelmi láncok profitmarzsa azonnal megnőtt (hiszen nem kell akciózniuk), de eközben továbbra is 50-60%-os, fojtogató nagykereskedelmi árrést vonnak el a kiadóktól.
2. **Az e-kereskedelmi előnyök kiegyenlítetlensége:** Franciaországban a jogalkotó felismerte a logisztikai egyenlőtlenségeket, és a „Lex Amazon” (2014, 2021) keretében megtiltotta az ingyenes házhozszállítást a kötött áras könyvek esetében ([Legifrance, 2021](#)). Ezzel szemben Magyarországon a nagy láncok az „ingyenes bolti átvétel” kényelmével és kiterjedt hálózatukkal könnyedén elszívják a vásárlókat a független kiadók saját webshopjaiból, ahol a postaköltség drasztikusan rontja a versenyképességet.
3. **Az időtartam:** A német rendszerben a könyv ára addig rögzített, amíg a kiadó hivatalosan fel nem oldja azt (általában minimum 18 hónapig). A magyar 365 napos, merev korlát a hazai sajátosságokhoz mérten egyfajta „hibrid” megoldás, ami után az adott könyv azonnal visszazuhan az 50-70%-os értékpusztító mélyakciók mocsarába.

Míg a külföldi példák egy egészséges, sokszereplős (független boltokra épülő) piacot védenek a monopolizálódástól, a magyar törvény egy már kialakult duopol piacra lett ráhúzva, így érdemi korrekciók nélkül csupán a domináns terjesztők kasszáját gazdagítja a kiadók, az olvasók és a szerzők rovására.

Szakmai javaslatok:

Hogy a magyar törvény be tudja tölteni a valódi funkcióját, és ne csupán a nagy hálózatok profitmarzsát növelje, az Open Books az alábbi konkrét módosításokat javasolja:

- 1. B2C (közvetlen értékesítési) mentesség biztosítása:** Javasoljuk, hogy a kiadó a saját kiadású könyveire a saját webshopjában, dedikált könyves eseményeken (Könyvhét, fesztiválok) és könyvbemutatókon mentesüljön a 10%-os korlát alól, és jöjjön létre egy másik kulcs, például egy 20%-os korlát ezekre a helyzetekre.
- 2. Az e-kereskedelmi versenyhátrány felszámolása (A francia „Lex Amazon” bevezetése):** A jelenlegi szabályozás mellett a nagy láncok az ingyenes bolti átvétel és a díjmentes vagy olcsóbb logisztika révén gond nélkül elszívják a vásárlókat a magas postaköltséggel terhelt kiadói webshopokból. A francia minta alapján javasoljuk az ingyenes házhozszállítás és személyes átvétel törvényi szabályozását a kötött áras (új) könyvek esetében a nagy terjesztők platformjain, megszüntetve ezzel a logisztikai erőfölénnyel történő burkolt árelőny-szerzést.
- 3. A kiadói önrendelkezés (árképzési szuverenitás) visszaállítása:** A merev, államilag diktált 365 napos határidő – amely után a könyv pillanatok alatt visszazuhan az akár 50–70%-os veszélyes akciókba – nem védi meg a termék életgörbéjét. A német modell átvételét javasoljuk: az új könyv ára egy meghatározott minimum időtartamon túl (pl. 6 vagy 9 hónap) mindaddig rögzített maradjon, amíg azt a tartalom előállítója, azaz a *kiadó* hivatalosan, a teljes piacra vonatkozóan fel nem oldja. Ezzel a lépéssel a szellemi termék feletti kontroll visszakerül az alkotói és kiadói oldalhoz.
- 4. A hűségprogramok kiskapuinak bezárása:** Szigorú, egyértelmű törvényi definícióra van szükség annak megakadályozására, hogy a monopolhelyzetben lévő nagy hálózatok a pontgyűjtő rendszereikkel burkoltan kijátsszák a törvényt.
- 5. Gyorsított szankciók és dedikált könyvszakmai felügyelet:** A törvény betartását jelenleg végző Fogyasztóvédelmi Hatóság helyett a piac egy dedikált, gyors reagálású szakmai monitoring testület felállítását igényli (amely egy akár újonnan alakuló Könyvszakmai Kamara égisze alatt is működhetne). Ez a testület képes lenne azonnal, a jogellenes akciózás pillanatában elrettentő erejű bírságokat kiszabni, nem pedig hónapokkal a jogsértés után, amikor a piaci kár már helyrehozhatatlan.

A jogbiztonság helyreállítása - Az EUB döntése mint a piaci ökoszisztéma védőbástyája

Az Európai Unió Bíróságának (EUB) 2026. április 21-i ítélete a „gyermekvédelmi törvény” könyvpiaci alkalmazása és a Líra-csoportra kiszabott bírságok ügyében nem csupán egy egyedi jogvita lezárása, hanem a hazai könyvpiac jogbiztonságának alapvető feltétele. Az ítélet rávilágít, hogy a homályos megfogalmazású, ideológiailag motivált és adminisztratív kényszerítő eszközökkel (például fóliázási kötelezettséggel) megtámogatott szabályozás összeegyeztethetetlen az uniós belső piac szabadságával és a szolgáltatásnyújtás alapelveivel. A bizonytalan jogi

környezet az elmúlt években rendszerszintű „puha cenzúrához” és bénító öncenzúrához vezetett a kiadói műhelyekben, torzítva a kínálatot és rontva a szektor versenyképességét.

Szakmai javaslat:

Álláspontunk szerint hatályon kívül kell helyezni a könyvpiaci tartalmakat korlátozó, diszkriminatív rendeleteket. A megoldás egy olyan modern, európai jogi keretrendszer kialakítása, amely a fogyasztóvédelem valós eszközeivel (pl. korhatár-besorolás átlátható rendszere) él, de garantálja a kiadói és szerzői szabadságot, megakadályozva, hogy a kereskedelmi szereplőket politikai természetű bírságokkal lehessen ellehetetleníteni.

2. Az e-könyv és a hangoskönyv piac kitörési pontjai

Globális robbanás vs. hazai stagnálás

Míg az angolszász és észak-európai piacokon a digitális tartalomfogyasztás, és ezen belül is kifejezetten a hangoskönyvek (audiobooks) szegmense évek óta az iparág legdinamikusabb motorja, a magyar könyvpiacra ez a formátum továbbra is a periférián mozog. Az amerikai Audio Publishers Association (APA) legfrissebb jelentései szerint a tengerentúlon a hangoskönyv-bevételek több mint egy évtizede folyamatos, kétszámjegyű növekedést produkálnak, 2023-ban már átlépvén a 2 milliárd dolláros volument ([Audio Publishers Association, 2024](#)). Ezzel szemben a hazai e-könyv és hangoskönyv eladások együttesen is a teljes szabadforgalmú könyvpiac kevesebb mint 5%-át teszik ki.

A korábbi fejezetekben már tárgyalt büntető adóköznyezetben és a domináns terjesztői hálózatok ellenérdekeltségén túl a hazai lemaradásnak súlyos finanszírozási és infrastrukturális okai is vannak.

Esélyegyenlőség és a skandináv állami modell (Storytel)

A hangoskönyv és a felolvasó-szoftverekkel (Text-to-Speech) kompatibilis e-könyv ugyanakkor messze több mint kényelmi innováció: a látássérültek, a diszlexiával és olvasási nehézségekkel küzdők (a társadalom mintegy 10-15%-a), valamint az idősödő lakosság számára az információhoz és kultúrához való hozzáférés egyetlen esélye.

A digitális könyvpiac európai éllovasa, Svédország, idejekorán felismerte ezt. A ma már globális streaming-óriásként működő *Storytel* sikere nem választható el attól a skandináv innovációs környezettől, amelyben az állam masszív technológiai és kulturális dotációkkal segítette a digitális formátumok térnyerését. A svéd állam – a Kulturális Tanács (*Kulturrådet*) és a Hozzáférhető Média Ügynöksége (MTM - Myndigheten för tillgängliga medier) révén – dedikált, vissza nem térítendő gyártási támogatásokat nyújt a kiadóknak, hogy a kulturálisan értékes művek és az oktatási anyagok akadálymentesített digitális és hangos formátumban is elkészülhessenek ([MTM Sweden, 2024](#)). Ez az állami kockázatvállalás teremtette meg azt a hatalmas digitális katalógust (kínálatot), amely később beindította az előfizetői piac robbanását.

A digitális platformok harca: Hazai innováció vagy a monopóliumok átmentése?

A hangoskönyv-piac fellendítésének elengedhetetlen feltétele a megfelelő, versenyalapú terjesztési infrastruktúra. A hazai piac jelenlegi állapotában élesen kirajzolódik két teljesen eltérő üzleti és etikai modell küzdelme, amely tökéletesen példázza a magyar könyvszakma válaszutját. A valódi, értékteremtő magyar innováció kiemelkedő példája a VOIZ platform. Ez az eredeti, hazai alapítású startup önerőből, a klasszikus technológiai vállalkozások agilitásával épített fel egy nemzetközi mércével is kiváló felhasználói élményt (UX) nyújtó, stabil ökoszisztémát. A VOIZ működése bizonyítja, hogy a magyar technológiai szektor képes innovatív, a kiadók felé transzparens és fair partneri viszonyt kínáló válaszokat adni a megváltozott tartalomfogyasztási szokásokra. Ezzel az organikus építkezéssel éles kontrasztban áll az eredetileg román hátterű, Delaware-i bejegyzésű, ezáltal rejtett tulajdonosi viszonyú, nemzetközi tőkére támaszkodó VOXA hazai megjelenése és agresszív térnyerése. A platform szakmai megítélését súlyosan beárnyékolja a vezetői összefonódás, amely a szolgáltatást közvetlenül a fizikai piacot uraló Libri-csoport – és ezáltal az MCC – menedzsmentjéhez köti. A VOXA a Libri kiadói csoport hangoskönyveinek kizárólagos forgalmazója. Ez a burkolt vertikális integráció rendkívül veszélyes a piac jövőjére nézve. Az állami és kulturális innovációs források elosztásánál, valamint a versenyfelügyeleti munkában kiemelt figyelmet kell fordítani a technológiai platformok függetlenségére, megakadályozva, hogy a könyvpiaci monopóliumok az e-könyv és hangoskönyv szektort is saját, zárt érdekszférájukká alakítsák, valamint hogy a platformok a nemzetközi jogi gyakorlatot és előírásokat betartva számoljanak el transzparensen a kiadók és szerzők felé a megfelelő jogdíjakkal.

Szakmai javaslatok:

Az államnak aktív szerepet kell vállalnia a hazai digitális tartalomgyártás és -fogyasztás fellendítésében, hogy Magyarország ne szakadjon le végleg a 21. századi kulturális formátumokról:

1. **„Hangzó Kultúra” Gyártási Alap:** Egy dedikált állami pályázati vagy normatív alap létrehozása (akár a Nemzeti Kulturális Alapon belül), amely kifejezetten a kortárs magyar irodalom, a kötelező olvasmányok és a minőségi tényirodalom hangoskönyvvé adaptálásának stúdió- és gyártási költségeit finanszírozza vagy támogatja, tehermentesítve a független kiadókat.
2. **Kötelező digitális akadálymentesítési stratégia:** A közoktatásban használt és az állam által támogatott művek esetében az e-könyv és audio-formátumok (a diszlexiás és látássérült tanulók számára történő) kötelező elérhetővé tétele, ehhez megfelelő költségvetési forrás biztosításával a kiadók és stúdiók felé.

3. Adókönyvet és könyv-ÁFA: Irány a zéró kulcs?

Az e-könyvek és hangoskönyvek 27%-os büntetőadója

Bár a hazai 5%-os általános forgalmi adó a nyomtatott könyvek esetében regionálisan kedvezőnek mondható, a digitális tartalomfogyasztás adóztatása terén Magyarország súlyos lemaradásban van, ami fojtogatja a piaci innovációt. Az Európai Unió 2018 végén módosította a vonatkozó irányelvét, lehetővé téve a tagállamoknak, hogy az e-könyvekre és letölthető hangoskönyvekre is a nyomtatott könyvekkel megegyező, kedvezményes ÁFA-kulcsot alkalmazzanak ([Council Directive EU 2018/1713](#)). Míg az európai piacok túlnyomó többsége azonnal harmonizálta a kulcsokat (Németországban és Lengyelországban egyaránt 7%, illetve 5% az e-könyvek áfája a korábbi magasabb kulcsok helyett), Magyarország abszolút negatív rekorderként továbbra is 27%-os áfával terheli a digitális formátumokat. Ez a „digitális diszkrimináció” nemcsak a kiadókat vágja el az innovációs bevételektől, de az irreálisan magas végső fogyasztói árakkal egyenesen a feketegazdaság (illegális letöltések, torrentoldalak) felé tereli az olvasókat. A kiadók felé reális vásárlói elvárás, hogy az e-könyv legyen olcsóbb, de ha azt a könyvhöz képest 22% plusz adó terheli, akkor valószínűtlen, hogy valóban vonzó árazási politikát tudjanak folytatni a kiadók.

Irány a zéró kulcs?

Miközben itthon a digitális formátumok adóharmonizációja a legégetőbb kérdés, Nyugat-Európában a kulturális alapcikk teljes adómentessége a „trend”. Az Egyesült Királyságban évtizedek óta 0% a nyomtatott könyvek áfája, amelyet 2020-ban kiterjesztettek az e-könyvekre is ([UK Government, 2020](#)). Hasonlóan drasztikus és sikeres lépést tett Írország, ahol 2024 januárjától mind a nyomtatott, mind az elektronikus és hangoskönyvek ÁFA-kulcsát 0%-ra csökkentették ([Revenue Ireland, 2023](#)). Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a könyvpiac forgalma nemzetgazdasági szinten olyan alacsony, hogy a költségvetés számára az áfabevétel-kiesés statisztikai hibahatáron mozog (minimális tétel), miközben a szakma és a kultúrafogyasztás számára a tehermentesítés óriási, azonnali élénkítő hatással bír.

Rendszerszintű érdekellentét: A digitális piac mesterséges elfojtása

Ahhoz, hogy megértsük a magyar digitális könyvpiac aggasztó lemaradását, a büntető jellegű 27%-os ÁFA mellett a terjesztői oldal strukturális érdekellentétét is vizsgálnunk kell. A hazai könyvkereskedelmet uraló duopol szereplők (a Libri és a Líra csoport) üzleti modellje egy kiterjedt, logisztikailag és infrastrukturálisan is magas fix költségű fizikai bolthálózat üzemeltetésére épül. E láncok jövedelmezősége – az ingatlanok bérleti díjainak, az energiaköltségeknek és a humán erőforrás ráfordításainak kitermelése – szigorúan a nyomtatott könyvek fizikai eladásainak magas volumenéhez és az abból származó, jelentős terjesztői árresekhez kötött.

Ebből a gazdasági realitásból egyenesen következik, hogy a domináns hálózatok alapvetően ellenérdekelték a digitális olvasás dinamikus fejlesztésében és a jelentős marketingforrások e-könyv piacra történő átcsoportosításában, hiszen egy sikeres digitális expanzió a saját fizikai

bolthálózatok forgalmát kannibalizálná. A hazai piaci anomáliát és az innováció hiányát tökéletesen illusztrálja, hogy az elektronikus könyvek piacának legfőbb dedikált kereskedelmi platformja, az *eKönyv Magyarország Kft.*, a 2010-es alapítása óta éppen ezen két nagy hálózat közös tulajdonában áll.

Ezzel egy olyan paradox helyzet állt elő a magyar piacon, amelyben a digitális könyves infrastruktúra fejlesztése és láthatósága feletti kontroll döntően azoknak a szereplőknek a kezében összpontosul, akiknek rövid és középtávú üzleti érdeke a fizikai értékesítési *status quo* fenntartása. Amíg ezt a monopolizált, a hazai digitális tartalomfogyasztást gátló struktúrát nem ellensúlyozzák az állam által is ösztönzött technológiai és piaci innovációk, a magyar digitális könyv szektor továbbra is mesterségesen alulreprezentált és marginális marad.

Szakmai javaslatok:

1. Azonnali adóharmonizáció: Az e-könyvek és digitális hangoskönyvek (audiokönyvek) ÁFA-kulcsának azonnali, 27%-ról 5%-ra történő csökkentése, az Európai Unió iránylevelekkel és a hazai fizikai könyvpiaccal összhangban.
2. A kulturális zéró kulcs vizsgálata: Hosszabb távon a 0%-os könyv-ÁFA (print és digitális) bevezetésének hatásvizsgálata brit és ír minta alapján, mint a legolcsóbb és legtisztább állami keresletélénkítő és olvasásnépszerűsítő eszköz.

4. A kulturális mecenatúra és a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) reformja

A jelenlegi támogatási rendszer anomáliái és a forráselvonás

A magas hozzáadott értékű, de a főszodorbeli, profitorientált piacon nehezebben érvényesülő kortárs és tényirodalom, a kísérletező műfajok, az igényes külföldi művek fordítása és a hazai irodalmi és tényirodalmi műveknek a nemzetközi térben való megjelenítése markáns állami szerepvállalás nélkül elképzelhetetlen. Hazánkban e feladat elsődleges letéteményese a Nemzeti Kulturális Alap (NKA). A rendszer jelenlegi működése azonban strukturális és koncepcionális válságban van. Bár az elmúlt években a nyomdaipari és papírköltségek soha nem látott mértékben nőttek, az NKA könyvkiadásra és alkotói munkára fordítható keretösszegei drasztikusan elértéktelenedtek; a megítélt támogatások ma már sok esetben a nyomdaköltség töredékét sem fedezik. Ezt a forráshiányt súlyosbítja a szakma tapasztalata, miszerint a kuratóriumi döntéshozatal gyakran nélkülözi a transzparenciát, a független minőségbiztosítást, és a tisztán szakmai szempontokat esetenként ideológiai vagy politikai preferenciák írják felül.

Az állami mecenatúra eróziója: Az NKA-rendszer diszfunkciói és a stratégiai válság

A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (MKKE) elnöke, Gál Katalin 2026. áprilisi [nyilatkozata](#) éles diagnózist ad a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) működésének fenntarthatatlanságáról. A probléma nem csupán a források reálértékének drasztikus csökkenése, hanem az a koncepciótlanság, amely a könyvkiadást nem hosszú távú szellemi befektetésként,

hanem esetleges, szubjektív és széttagolt segélyezési rendszerként kezeli. Amint arra a szakmai érdekképviselő rávilágított, a támogatási rendszer kiszámíthatatlansága és a kuratóriumi döntéshozatal átláthatatlansága ma már közvetlenül veszélyezteti a magyar irodalom és a minőségi tudományos könyvkiadás fenntarthatóságát.

A skandináv minta: Normatív és értékalapú finanszírozás

A fenntartható és független kulturális finanszírozás globális etalonját a skandináv országok jelentik. Norvégiában és Svédországban az állam nem szubjektív pályázatokkal, hanem szigorúan szakmai alapokon nyugvó, kiszámítható normatívával támogatja az irodalmat. A norvég Kulturális Tanács által működtetett „felvásárlási program” (*Innkjøpsordningen for litteratur*) keretében az állam minden, a független szakmai zsűri minőségi rostáján átjutott új norvég könyvből – ideológiai kontroll nélkül – automatikusan felvásárol mintegy 700-1000-1500 példányt a közkönyvtárak számára ([Arts and Culture Norway, 2024](#)). Ez a modell azonnal garantálja a minőségi, értékalapú könyvek kiadásának alapvető megtérülését, mentesíti az alkotókat a piaci nyomás egy része alól, és frissen tartja a közkönyvtári állományt.

A magántőke bevonása: Nagyvállalati mecenatúra és új irodalmi díjak

A kultúra finanszírozása ugyanakkor nem maradhat kizárólagosan állami feladat. Nyugat-európai és angolszász mintára Magyarországon is meg kell teremteni a modern kulturális mecenatúra jogi és adózási feltételrendszerét. A nagyvállalati szektort (pénzügyintézetek, telekommunikáció, technológiai cégek) célzott adókedvezményekkel, valamint az ESG (Environmental, Social, and Governance) jelentéstételi kötelezettségek *Társadalmi (Social)* pillérébe integrált ösztönzőkkel be kell vonni a független könyvpiac támogatásába. Ennek egyik legkiválóbb módja a nagy presztízsű, független szakmai zsűri által odaítélt, de magántőkéből finanszírozott irodalmi és könyves díjak alapítása. Ahogy azt a brit Booker-díj vagy a francia Goncourt-díj példája mutatja, egy jelentős pénzjutalommal és erős marketinggel megtámogatott díj nemcsak az alkotókat ismeri el, hanem exponenciálisan képes megnövelni az adott mű eladásait is, felpörgetve ezzel az egész szektort.

Fenntartható életpályamodell a szerzők számára

Egy ország szellemi tőkéje csak akkor gyarapodhat, ha az alkotói munka nem egy marginális, szabadidős „hobby”, hanem tisztességes megélhetést biztosító, megbecsült hivatás. Ma Magyarországon a legelismertebb írók, költők és műfordítók túlnyomó többsége is képtelen a jogdíjaiból fenntartani magát. Az államnak – a szakmával és a magánmecenásokkal karöltve – ki kell dolgoznia egy kiszámítható szerzői életpályamodell. Ennek sarokköve egy kiterjedt, 1–3 éves periódust átfogó alkotói ösztöndíjrendszer kiépítése, amely széles körben biztosítja az elmélyült kutató- és írói munkához szükséges anyagi biztonságot és függetlenséget ([Swedish Arts Council - Författarfonden mintájára](#)).

Szakmai javaslatok:

A felelős kormányzat és a szakma szoros együttműködésével az alábbi reformlépések megkezdését szorgalmazzuk.

A kultúra finanszírozása nem „kegy”, hanem nemzetgazdasági érdek: a humán tőke fejlesztésének alapfeltétele. A megoldás nem a jelenlegi, elavult NKA-struktúra további foltozgatása, hanem a támogatáspolitikai alapjainak újragondolása.

1. **Az NKA transzparens reformja:** A támogatási keretösszegek kötelező, inflációt követő indexálása, és a kuratóriumok delegálási rendszerének depolitizálása. A döntéshozatalban a független könyvszakmai szereplők és delegáltjaik többségét kell biztosítani.
2. **Kulturális Innovációs Alap létrehozása:** Egy új, állami-magán vegyes finanszírozású alap felállítása, amely dedikáltan a könyvpiaci modernizációt támogatja (technológiai fejlesztések, e-könyv és hangoskönyv expanzió, okos logisztika, független B/D2C értékesítési felületek kialakítása).
3. **Mecenatúra-törvény (Kulturális TAO 2.0):** Célzott társaságiadó-kedvezmény bevezetése az értékteremtő könyvkiadást, irodalmi díjakat és olvasásnépszerűsítő kampányokat támogató vállalatok számára, a visszaéléseket kizáró, szigorú és átlátható minőségbiztosítási garanciák mellett.
4. **Alkotói életpályamodell:** A szerzői és műfordítói ösztöndíjak keretének radikális emelése, valamint egy országos, normatív alapú „könyvtári felvásárlási kvóta” bevezetése a kortárs magyar irodalom és minőségi tényirodalom számára.
5. **Javasoljuk a többéves, kiszámítható normatív finanszírozás bevezetését,** amely nem egyedi pályázatokon, hanem transzparens teljesítmény- és minőségi mutatókon alapul. Szükség van egy Kulturális Adatbankra, amely objektív adatokkal (példányszámok, könyvtári kölcsönzések, exportpotenciál) támasztja alá a döntéshozatalt, kivonva azt a pillanatnyi politikai vagy lobbierdekek köréből. A mecenatúra reformja csak akkor lehet sikeres, ha az állam nem „osztó”, hanem „építő” szerepkörben, a piac önszabályozó erejét és a független műhelyek szakmaiságát tiszteletben tartva avatkozik be.

5. Közbeszerzések és könyvtárellátás: Az állam, mint a legnagyobb vásárló

A legtisztább állami beavatkozás: A beszerzési keretek radikális emelése

A közkönyvtárak és az iskolai könyvtári hálózatok normatív beszerzési keretének drasztikus emelése a legtisztább, legkevésbé piactorzító állami beavatkozási forma. Ez a mechanizmus anélkül juttat friss tőkét és elengedhetetlen likviditást a tartalom-előállítókhoz (kiadókhoz, majd ezáltal szerzőkhöz, fordítókhoz, stb.), hogy mesterségesen vagy károsan avatkozna be a kiskereskedelmi versenybe. Egy megfelelően finanszírozott, országos könyvtári rendszer ráadásul kettős nemzetstratégiai célt szolgál: garantálja az állampolgárok – különösen a hátrányos helyzetű régiókban élők és a fiatalok és idősek – ingyenes és esélyegyenlő hozzáférését a kultúrához, miközben kiszámítható, stabil felvásárlópiacként funkcionál a független kiadói műhelyek számára a legkeményebb gazdasági válságok idején is.

Regionális védőháló: A lengyel és osztrák modell

A környező országok jó gyakorlatai éles kontrasztot mutatnak a magyar alulfinanszírozottsággal szemben. Lengyelországban a *Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0* (Nemzeti Olvasásfejlesztési Program 2021–2025) keretében az állam egy 635 millió zloty-s (több mint 55 milliárd forintos) büdzsét különített el, amelynek fókuszában a könyvtári állományok modernizálása áll. Ennek köszönhetően csak a 2025-ös évben a lengyel közkönyvtárak rekordösszeget, 100 millió zloty-t (közel 9 milliárd forintot) költhettek el célzottan és kizárólag új könyvek (nyomtatott és digitális) felvásárlására ([National Library of Poland, 2025](#)). Ez az aktív állami védőháló volt az, ami megakadályozta a kisebb lengyel kiadók csődhullámát az inflációs nyomás alatt.

Ausztriában a kulturális minisztérium (BMKÖS) és az Osztrák Könyvtárszövetség (*Büchereiverband Österreichs*) szoros együttműködésben működtet egy olyan stabil, normatív finanszírozási modellt, amely folyamatos könyvbeszerzési kerettel látja el a városi és kistéleplési könyvtárakat. Ott a rendszer kiemelt célja a sokféleség megőrzése, azaz az állami vásárlóerő tudatosan támogatja a helyi, kisebb műhelyek kiadványainak felvásárlását, ellensúlyozva a nemzetközi e-kereskedelmi óriások (Amazon) és a nagy kiadói konglomerátumok nyomását ([BMKÖS Kulturális Jelentések, 2018–2023](#)).

Magyarországon a Könyvtárellátó (KELLO) jelenlegi rendszere a szakmai tapasztalatok alapján túlzottan centralizált, nehézkes, fókuszvesztett, miközben a közkönyvtárak piaci, szabadforgalmú könyvbeszerzési keretei reálértéken elolvadtak.

Szakmai javaslatok:

- 1. A rendszer decentralizációja és modernizációja:** A KELLO monopóliumának újragondolása, és egy olyan modern, gyorsabb fizetési határidőkkel operáló, transzparens B2B (business-to-business) platform kialakítása, ahol a helyi könyvtárak valós olvasói igények – és nem központi ukázok – alapján közvetlenül a kiadóktól szerzik be a friss kiadványokat.
- 2. Dedikált, inflációkövető büdzsé:** A közkönyvtárak és az iskolai (gimnáziumi és/vagy egyetemi) könyvtárak állományfrissítési keretének azonnali emelése, valamint törvényi rögzítése, amely automatikusan leköveti a papírárak és a nyomdai költségek (így a könyvárak) inflációját.
- 3. Kötelező beszerzési kvóták bevezetése:** A kulturális sokszínűség és a hazai alkotók védelmében javasoljuk egy olyan szakmai irányelv bevezetését, amely előírja, hogy az államilag finanszírozott könyvtári beszerzési keret egy meghatározott, kötelező hányadát dedikáltan hazai kortárs irodalomra, minőségi gyermek- és tényirodalomra kelljen fordítani.

6. Mesterséges Intelligencia a könyvkiadásban: Szakmai keretrendszer

Technológiai ugrás és a piactorzító tömegtartalmak

A generatív mesterséges intelligencia (MI/AI) viharos gyorsasággal alakítja át a könyvkiadás alapfolyamatait. Míg a marketingben, a metaadatok optimalizálásában vagy a korrektúrában az AI kiváló támogató asszisztens lehet, a kreatív fázisokban – a szövegalkotásban, a műfordításban és a borítótervezésben – a szabályozatlan használata súlyos egzisztenciális és kulturális kockázatokat rejt. A globális e-kereskedelmi platformokat (pl. Amazon KDP) már most elárasztják az AI-generált, emberi szerkesztést nélkülöző, olcsó „tömegkönyvek”, amelyek drámaian letörlik az árakat, hígítják a piacot, és elszívják a láthatóságot a valódi, értékteremtő alkotók elől.

Szerzői jogok védelme: Az EU AI Act és az FEP irányelvei

A könyvszakma alapköve a szellemi tulajdon (copyright) sérthetlensége. Az Európai Unió úttörő jogszabálya, a 2024-ben elfogadott *AI Act*, valamint a Federation of European Publishers (FEP) állásfoglalásai egyértelművé teszik: a techcégek nem használhatják fel a kiadók és szerzők jogvédett műveit a nagy nyelvi modellek (LLM) és képgenerátorok betanítására előzetes engedély és kompenzáció nélkül ([EU AI Act, 2024](#)); ([FEP, 2023](#)). A hazai jogalkotásnak azonnal és proaktívan kell fellépnie a jogtalan adatbányászat (*Text and Data Mining - TDM*) ellen, garantálva a kiadók és szerzők rendelkezési jogát.

Etikai kódex és kormányzati javaslatok

Az emberi alkotómunka tiszteletben tartása érdekében egy kötelező érvényű iparági kódex megalkotását szorgalmazzuk, a felelős kormányzattól pedig határozott jogalkotást vár:

1. **Transzparencia és kötelező jelölés:** Fogyasztóvédelmi és törvényi szintű előírásra van szükség: amennyiben egy könyv érdemi szövegét, műfordítását vagy borítóképét generatív AI hozta létre, azt a kiadványon (impresszumban) és a kereskedelmi felületeken egyértelműen, kötelezően fel kell tüntetni.
2. **„Human-in-the-loop” (emberi felügyelet) elv:** A minőségi könyvkiadásban az AI kizárólag az embert támogató eszköz maradhat, soha nem az alkotó helyettesítője. Javasoljuk annak rögzítését, hogy állami kulturális támogatások, könyvszakmai díjak és ösztöndíjak (pl. NKA fordítói támogatás) kizárólag humán alkotók által létrehozott művekre legyenek fordíthatók.
3. **Védelem a művek engedély nélküli, mesterséges intelligencia általi felhasználása ellen:** A technológiai cégek jelenleg tömegesen, engedély és fizetség nélkül használják fel a jogvédett könyveket arra, hogy saját mesterséges intelligencia rendszereiket (nyelvi modelljeiket) „okosítsák” avagy betanítsák. A magyar szerzői jogi törvényt az európai irányelvek mentén úgy kell szigorítani, hogy ezt a jogtalan adatbányászatot egyértelműen megtiltsa. A törvénynek garantálnia kell a szerzők tiltakozási (opt-out) jogát, és szigorúan szankcionálnia kell, ha egy techcég a magyar szellemi termékeket a jogtulajdonosok

kifejezett engedélye és megfelelő pénzügyi kompenzációja nélkül használja fel a saját algoritmusai fejlesztésére.

7. A hazai irodalom expanziója: Fordítástámogatás és kulturális diplomácia

A puha hatalom (*soft power*) lehetőségei és a magyar sikerek elszigeteltsége

Egy ország nemzetközi megítélését, kulturális vonzerejét – azaz a „puha hatalmát” (*soft power*) – a határain túl is látható és fogyasztható szellemi teljesítménye határozza meg. A magyar irodalom és tényirodalom nemzetközi jogértékesítése (idegen nyelvű jogeladásai) hatalmas potenciállal bír, ám jelenleg ez az ágazat fájóan alulfinanszírozott és koncepciótlan az állam részéről. Hogy mekkora globális lehetőséget szalasztunk el rendszerszintű támogatás és figyelem nélkül, azt jól mutatja Krasznahorkai László Nobel-díjának elhallgatása, ami egyúttal a hazai irodalom és szellemi értékek nemzetközi reprezentálásának elszalasztása is. Az Open Books olyan hazai alkotókat képvisel mindenfajta állami támogatás nélkül, mint a több tucatnyi országba eladott Gárdos Péter, Rubik Ernő, vagy épp Polgár Judit. A sikerek más kiadók esetén is láthatatlanok maradnak, ami egy óriási országimázs-fejlesztési lehetőség elszalasztása.

A megtérülés logikája és a régiós jó gyakorlatok (CENNAC és Instytut Książki)

A nemzetközi könyvpiacon egy „kis” nyelvből származó mű lefordítása és kiadása óriási pénzügyi kockázat a külföldi kiadók számára. Ezt a kockázatot hivatottak csökkenteni a nemzeti fordítástámogatási programok, amelyek átvállalják akár a fordító honoráriumát, vagy épp magát a könyvgyártást is támogatják. Ez a befektetés makrogazdasági szinten az egyik legmagasabb megtérülésű (ROI) országimázs-építő eszköz: elenyészően alacsony költségvetésből (egy-egy könyv esetében pár ezer euróból) képesek tartós, presztízsértékű magyar kulturális jelenléteket biztosítani a külföldi könyvesboltok polcain és a nemzetközi sajtóban.

Ezen a téren a környező országok fényekkel előttünk járnak. Lengyelországban az *Instytut Książki* (Lengyel Könyvintézet) által menedzselte ©POLAND fordítási program évente sok száz lengyel mű külföldi megjelenését finanszírozza, professzionális, angol nyelvű kiejánlókkel és dedikált jogi stábbal dolgozva (*Instytut Książki, 2024*). Romániában a Nemzeti Könyvcentrum (CENNAC), amely a Román Kulturális Intézet (ICR) égisze alatt működik, a TPS (*Translation and Publication Support*) programmal elképesztő lendülettel és független szakmai zsűri bevonásával emelte be a román kortárs irodalmat az európai fősodorba (*ICR/CENNAC, 2024*). Ezzel szemben a magyar állami fordítástámogatás jelenleg széttagolt, a nemzetközi kiadók számára nehezen átlátható, és gyakran nélkülözi a független könyvszakmai kontrollt.

Szakmai javaslat:

A magyar szellemi termékek globális expanziója érdekében az alábbi strukturális változtatásokat javasoljuk:

1. **Független intézményi rendszer:** Egy dedikált, a politikától független, kizárólag professzionális piaci és kulturális szakemberekből álló központ (ügynökség) felállítása, amelynek egyetlen feladata a magyar könyvek nemzetközi jogeladásának segítése a külföldi kiadók felé, pl. a lengyel és román mintákat követve.
2. **Kiszámítható, normatív fordítástámogatás (Translation Grant):** Egy transzparens, a külföldi kiadók számára angol nyelven is könnyen hozzáférhető, folyamatosan pályázható keretrendszer létrehozása, amely garantálja a magas színvonalú fordítások díjazását.
3. **Minta-fordítási és utazási alap (Sample Translation & Travel Grant):** A hazai kiadók és jogügynökök (rights managerek) célzott támogatása, amely fedezi a kiemelten fontos nemzetközi könyvvásárokon (Frankfurt, London, Bologna) való részvételt, valamint a profi angol nyelvű mintafordítások és kiajánlók (katalógusok) elkészítésének költségeit, amelyek a sikeres jogeladás elengedhetetlen feltételei.
4. **Külföldi megjelenések PR-Marketing költségeinek támogatása:** külföldi kiadó számára hatékony promóciós kampányok támogatása, helyi kulturális intézetek, nagykövetségek, partner-intézmények bevonásával, valamint magyar szerzők kiutaztatásának támogatása.

IV. Társadalmi felelősségvállalás és olvasóvá nevelés

1. Országos Olvasásfejlesztési Stratégia

Az olvasás mint alapkompétencia

Az olvasás nem egy választható szabadidős hobbi, hanem a 21. századi munkaerőpiaci érvényesülés, a kritikai gondolkodás és a folyamatos tanulás megkerülhetetlen alapkompétenciája. A korábban tárgyalt lesújtó PISA-eredmények egyértelművé teszik: a könyvpiac zsugorodása és az olvasási hajlandóság csökkenése aggasztó. Ennek kezelésére egy átfogó, az oktatási, családjogi és kulturális tárcákon átívelő Országos Olvasásfejlesztési Stratégiára van szükség.

A brit jó gyakorlat: A BookTrust hatása

A stratégia leghatékonyabb, nemzetközileg bizonyított eszköze a korai, intézményes beavatkozás. Az Egyesült Királyságban működő, államilag is jelentősen dotált *BookTrust* alapítvány (és annak *Bookstart* programja) évtizedek óta garantálja, hogy minden brit kisgyermek ingyenes könyvcsomagot kapjon élete első éveiben. A szervezet kiterjedt hatásvizsgálatai világosan bizonyítják: a kisgyermekkorban, családi körben megkezdett közös olvasás (reading for pleasure) szociokulturális háttértől függetlenül hónapokban mérhető előnyt jelent a gyerekek későbbi kognitív fejlődésében és iskolai teljesítményében ([BookTrust Impact Report, 2023](#)).

A hazai javaslat: Esélyegyenlőség és tiszta piacélnkítés

A brit modellt hazai viszonyokra adaptálva egy államilag finanszírozott, normatív könyvcsomag-program azonnali bevezetését javasoljuk. Ennek keretében (például az országos védőnői hálózatra

és az oktatási intézményekre támaszkodva) minden magyar kisgyerek, majd akár minden első osztályos diák kapjon egy magas minőségű, korának megfelelő ingyenes könyvcsomagot az államtól. Ez a beavatkozás amellelt, hogy felszámolja a kultúrához való hozzáférés vagyoni alapú egyenlőtlenségeit, az egyik legtisztább, piactorzítástól mentes iparág-ösztönző lépés: a csomagokba kerülő művek kiválasztását, összeállítását és legyártását a hazai független kiadók meghívásos, transzparens szakmai tenderein keresztül javasoljuk megvalósítani, ezáltal stabil, kiszámítható volument és bevételt biztosítva az értékteremtő hazai műhelyeknek.

2. Vidék és főváros: Esélyegyenlőség a könyvhozzáférésben

Kulturális elsivatagosodás és a francia mentőöv

A magyarországi fizikai könyvkereskedelmi hálózat végletesen centralizált: a könyvesboltok és a jelentős irodalmi események túlnyomó többsége Budapestre és a nagy megyeszékhelyekre összpontosul. Ez a vízfejűség a kistelepülések és a peremrégiók kulturális elsivatagosodásához vezetett, megfosztva a vidéki lakosságot a könyvekhez való fizikai hozzáférés és a közösségi irodalmi élmények lehetőségétől (amit a pusztá e-kereskedelem nem tud pótolni). Ennek a tendenciának a megfordítására a legkiválóbb európai példa a francia Nemzeti Könyvintézet (*Centre National du Livre – CNL*) modellje. A CNL dedikált állami és regionális alapokon keresztül nyújt létfontosságú infrastrukturális és működési támogatásokat a független vidéki könyvesboltok fennmaradásához és az olvasásnépszerűsítő programokhoz ([Centre National du Livre, 2024](#)).

Szakmai javaslatok:

A kulturális esélyegyenlőség helyreállítása érdekében egy célzott, államilag finanszírozott „Magyarország Olvas” keretprogram elindítását javasoljuk az alábbi területek dedikált dotációjával:

1. Mozgókönyvtárak és kistelepülési könyvpontok: A falvakba eljutó mozgókönyvtári hálózatok (könyvbuszok) bővítése és technológiai modernizálása, valamint többfunkciós helyi kulturális terek könyvállományának célzott bővítése.
2. Vidéki független könyvesboltok védelme: A francia mintára bevezetett normatív (például bérletdíj- vagy rezsi-) hozzájárulás a kistelepüléseken vagy hátrányos helyzetű régiókban működő, független könyvkereskedelmi egységek életben tartására. (Ennek munkahelyteremtő vagy -megtartó ereje önmagában is hatalmas.)
3. Regionális könyvfesztiválok finanszírozása: Célzott állami keret a vidéki irodalmi fesztiválok, könyvhetek és a kortárs magyar szerzők vidéki turnéinak támogatására, hogy az élő irodalom ne maradjon kizárólag a főváros kiváltsága.

3. A pedagógusok és az iskola szerepének újragondolása

Kánon-modernizáció: A NAT és a kortárs irodalom találkozása

Az olvasóvá nevelés hagyományos módszerei kudarcot vallottak. A jelenlegi Nemzeti Alaptanterv (NAT) irodalmi kánonja továbbra is elsősorban a 19. századi és kora 20. századi klasszikusokra épít. Bár e művek nemzeti kulturális jelentősége megkérdőjelezhetetlen, archaikus nyelvezetük és távoli problémakörük gyakran már az első találkozáskor elidegeníti a digitális ingerözhöz szokott Alfa és Z generációt. A kortárs ifjúsági és tényirodalom rendszerszerű beemelése a kötelező olvasmányok közé nem a klasszikusok eltörlését jelenti, hanem annak a hídnak a kiépítését, amelyen keresztül eljuthatunk az értő olvasásig és a kritikai gondolkodásig.

A finn modell: Élő irodalom és intézményesített együttműködés

A szövegértési kompetenciákban globálisan is élenjáró Finnországban az irodalomoktatás nem poros múzeumi séta, hanem élő dialógus. A finn *Lukukeskus* (Finn Olvasásközpont) állami és alapítványi finanszírozással évente több ezer író-olvasó találkozót szervez az iskolákban ([Lukukeskus, 2024](#)). A finn pedagógusok folyamatos, strukturált partnerségben dolgoznak a kiadókkal: az aktuális, kortárs társadalmi kérdéseket feszegető új könyvekhez a kiadók azonnal tanári segédanyagokat gyártanak, amelyeket az iskolák beépítenek a mindennapi kompetenciafejlesztésbe (empátia, médiaismeret, vitakultúra).

A képességfejlesztés tudományos alapjai: Fejlesztőkönyvek és pedagógiai szakirodalom

Az olvasási és kognitív készségek megalapozása azonban jóval a regényolvasás előtt, az óvodában és a kisiskolás korban kezdődik. Ebben a fázisban pótolhatatlan szerepet játszanak a magas hozzáadott értékű, modern pszichológiai és pedagógiai kutatásokra épülő képességfejlesztő kiadványok (finommotorika, szövegértés, érzelmi intelligencia), valamint a pedagógusok és szülők munkáját támogató szakmódszertani könyvek. Egy jövőtudatos oktatáspolitikának fel kell ismernie, hogy ezek a fejlesztőkönyvek nem egyszerű „munkafüzetek”, hanem a sikeres iskolai integráció és a prevenció legfontosabb eszközei, amelyek hidat képeznek az intézményes nevelés és a családi környezet között.

Szakmai javaslatok:

- Rugalmas kötelező- és ajánlottolvasmány-kánon:** A NAT módosítása úgy, hogy a pedagógusok a kötelező olvasmányok legalább 30-40%-át szabadon választhassák meg a hazai és nemzetközi kortárs (ifjúsági) irodalomból, a diákok érdeklődéséhez igazítva.
- Kiadói-oktatási partnerség és segédanyag-fejlesztés:** Pályázati források biztosítása a független kiadók számára, hogy a kortárs kötetekhez és a pedagógiai szakirodalomhoz a tanárok munkáját megkönnyítő, ingyenesen letölthető oktatási segédanyagokat, óraterveket és feladatlapokat fejlesszenek.
- A képességfejlesztő kiadványok normatív támogatása:** A minőségi, hazai fejlesztésű pedagógiai és képességfejlesztő szakkönyvek, foglalkoztatók dedikált beemelése az óvodai és iskolai beszerzési keretekbe, garantálva azok hozzáférhetőségét az állami köznevelési intézményekben.

V. Együttműködés és jövőkép 2030

1. A szakmai érdekképviselőt újraépítése: Szükség van-e Könyvszakmai Kamarára?

A magyar könyvpiac jelenlegi strukturális válsága rámutatott a szakmai érdekképviselőt rendszerszintű gyengeségeire. A MKKE történelmi érdemei elvitathatatlanok, ám tiszta civil szervezeti (egyesületi) formájából és heterogén (kereskedőket és kiadókat is magában foglaló) tagságából fakadóan jelenleg nem rendelkezik olyan kényszerítő erejű jogosítványokkal, amelyekkel meg tudná akadályozni a duopol törekvéseket vagy az etikátlan piaci magatartást - hiszen tagja a kereskedő és a kiadó is egyszerre.

A független kiadók, kereskedők és szerzők érdekérvényesítő képessége a tőkeerős, integrált hálózatokkal szemben minimálisra zsugorodott.

Jelen írás határozott állásfoglalása, hogy a szakmának egy sokkal erősebb, ideálisan köztisztviselői jogosítványokkal rendelkező Könyvszakmai Kamara létrehozása felé kell elmozdulnia. Ennek tökéletes mintája a német *Börsenvereine des Deutschen Buchhandels* vagy az osztrák *Hauptverband des Österreichischen Buchhandels*, amelyek nem csupán lobbiszervezetek, hanem a piac belső szabályozói (*Börsenvereine*). Egy ilyen hazai kamara legfőbb feladata egy kötelező érvényű Kereskedelmi és Etikai Kódex megalkotása és betartatása lenne. Ez a kódex szabályozná a maximális nagykereskedelmi árréseket, rögzítené a tisztességes fizetési határidőket (megakadályozva a bizományosi rendszer visszaéléseit), és szankcionálná a piaci erőfölénnyel való visszaélést, ezáltal stabil és kiszámítható működési környezetet teremtve minden szereplő számára.

2. Állandó Szakmai Kerekasztal

Az elmúlt évek jogszabályi változásai – köztük a kötött könyvár törvényének anomáliái – bizonyították, hogy a könyvpiaci szabályozásokat nem lehet hatékonyan megalkotni a szakma feje felett, hatástanulmányok és a valós piaci mechanizmusok ismerete nélkül. A mindenkori kormányzat számára a sikeres kulturális és gazdaságpolitika alapfeltétele a nyílt, transzparens és adatalapú párbeszéd.

Ennek érdekében az Open Books egy Állandó Könyvstratégiai Kerekasztal felállítását kezdeményezi a kormányzat felé. Javaslatunk szerint ez a rendszeresen ülésező fórum intézményesített keretek között hozná egy asztalhoz a kulturális és gazdasági államtitkárságok képviselőit, a független szellemi műhelyeket (kiadókat), a terjesztői hálózatokat, valamint a szerzői és fordítói érdekképviselőket. Egy ilyen kerekasztal lehetővé tenné a jogszabálytervezetek előzetes szakmai véleményezését, a krízishelyzetek (pl. papírválság, AI térnyerése) közös menedzselését, és garanciát jelentene arra, hogy a jövőbeli állami beavatkozások valóban a piac élénkítését és a nemzeti kultúra gyarapodását szolgálják.

3. Vízió 2030: Egy reziliens, sokszínű és innovatív magyar könyvpiac

Ez a dokumentum nem csupán egy válságokkal küzdő iparág megmentéséről szól. A tét ennél sokkal nagyobb: Magyarország szellemi versenyképessége és kulturális szuverenitása a 21. században. Az itt felvázolt pontok – a szabályozási környezet finomhangolásától a könyvtárellátás reformján és a digitális innováción át az olvasóvá nevelésig – egy koherens, azonnal megvalósítható stratégia alapjait jelenti.

Víziók 2030-ra:

- **Régiós Központ:** Ha az állam és a szakma partnerségben lépi meg a szükséges reformokat, a magyar könyvpiac képes kitörni a jelenlegi zsugorodó spirálból, és a közép-kelet-európai régió leginkább innovatív, kulturális és szellemi központjává válhat.
- **Fenntartható Bibliodiverzitás:** Egy olyan erős, trösztellenes garanciákkal és átláthatóan szabályozott piacot vizionálunk, ahol a vertikális monopóliumok nem fojtják meg a versenyt, és ahol a kulturális sokszínűséget biztosító kiadói műhelyek stabil, kiszámítható környezetben fókuszálhatnak a minőségi tartalom előállítására, miközben a könyvkereskedelem is egészséges piaci versenyre kényszerül.
- **Technológiai Élenjárás:** Egy olyan iparág, amely nem fél az innovációtól, proaktívan, etikus keretek között alkalmazza a mesterséges intelligenciát, és ahol a digitális formátumok (e-könyv, hangoskönyv) végre kitörnek a mesterséges elszigeteltségből.
- **Társadalmi Hatás:** Egy olyan ország, ahol a könyv ismét alapvető és mindenki számára hozzáférhető érték, ahol az alkotói munka megbecsült életpályát jelent, és ahol a magyar irodalom a célzott expanzióknak köszönhetően a világ színpadán is elfoglalja méltó helyét.

Ez a jövőkép nem utópia, hanem konkrét, nemzetgazdasági szinten is mérhető sikereket hozó célkitűzés. Az Open Books a jelen szakmai állásfoglalással iránytűt ajánl, amely mentén elindulva ez a jövőkép 2030-ra valósággá válhat.